

Revue internationale des sciences sociales, volumul XXXIII, UNESCO,
Paris, nr. 2/1981

Cunoscuta și prestigioasă publicație trimestrială ce apare sub egida UNESCO — „Revue Internationale des Sciences Sociales” — consacră un număr special sociologiei, ca disciplină științifică astăzi, și perspectivelor sale de viitor: sint publicate selectiv comunicările prezentate în cadrul reuniunii comitetelor de cercetare ale Asociației internaționale de sociologie (AIS) care a avut loc la Iablona (Polonia) în august 1980. Așa cum se remarcă în cuvântul introductiv, studiile publicate reușesc prin conținutul lor tematic, să fie reprezentative prin problematica abordată și prin direcțiile ce se conturează pe viitor, în diferitele domenii ale sociologiei. Pentru a sublinia această dublă reprezentativitate numărul la care ne referim poartă titlul semnificativ: *În avangarda sociologiei*¹. Sub titlul *Teorie, practică și istorie*, primul grupaj de studii abordează problema viitorului teoriei sociologice, problema inovației în contextul schimbărilor sociale contemporane și unele reflecții asupra istoriei sociologiei. Sub titlul *Domenii de specialitate* sint abordate: problematica sistemelor de învățământ, problema religiei, a migrațiilor, economia și societatea, relațiile sociale și grupele minoritare, noua sociologie urbană. Publicația cuprinde un capitol privind „Structura națională a datelor socio-economice primare” în care sint prezentate date, situații și evaluări socio-economice caracteristice pentru Jamaica, Barbados și Trinidad Tobago, precum și rubrica curentă, „Servicii profesionale și documentare” în care se prezintă calendarul conferințelor internaționale din domeniul științelor sociale și demografiei din anul 1981, lista cărților primite la redacție și a publicațiilor UNESCO.

În studiul consacrat viitorului teoriei sociologice² se subliniază că teoria sociologică va reuși să răspundă celor „doi poli de inter-

res” stabiliți de fondatorii sociologiei din secolul XIX și începutul secolului XX — ordinea socială și progresul social.

Concepția autorului privind viitorul teoriei sociologice este urmarea directă a concepției pe care o are despre obiectul sociologiei. Aceasta rezultă din teza după care „sociologii ar trebui să se ocupe de funcția pe care o îndeplinesc obiectivele și evenimentele în procesul vieții, ceea ce înseamnă în procesul care caută în a se adapta împrejurărilor pentru a elimina tensiunile” și că „sociologii ar trebui să încerce a explica sistematic modul cum se formează, se dezvoltă și se modifică aranjamentele particulare și concrete care unesc pe membrii unei societăți”.

În studiul avînd ca obiect inovația și schimbarea socială³, autorul, profesorul suedez Ulf Himmelstrand de la univ. Uppsala, actualul președinte al Asociației internaționale de sociologie, analizează problema difuzării inovației legînd-o de modernizare. Pentru autor, difuzarea inovației cuprinde comunicarea de idei noi și difuzarea de inovații tehnice (îngrășămintele, mașinile, posturile de radio etc.) sau sociale (școlarizarea în științele sociale slab dezvoltate sau în regiuni nedezvoltate). Ideea difuzării inovației a apărut în Occident, fiind concepută a contribui la „evoluția societăților din regiunile puțin dezvoltate” menită să le facă „mai moderne” și respectiv „mai apropiate de modelul occidental”. În desfășurarea acțiunii de difuzare a inovației s-a constatat o evoluție adeseori „mai lentă” și „mai puțin completă” decît cea prevăzută inițial. Optimismul inițial a fost înlocuit cu „realism” și adeseori — din păcate — cu scepticism în privința „posibilităților de difuzare și de implantare a inovațiilor, a ideilor noi și a tehnicilor occidentale în societățile tradiționale, în economiile țărilor în curs de dezvoltare”.

În acest sens, avem două puncte de vedere distincte: al sociologilor din țările în curs de dezvoltare și al sociologilor occidentali în

¹ A l'avant-garde de la sociologie: *Théorie, pratique et histoire; Systèmes d'enseignement; Religion; Migrations; Economie, Paix; Sociologie urbaine.*

² *L'avenir de la théorie sociologique*, de Theodore Abel

³ *Processus d'innovation et changement social: théorie, méthode et pratique sociale*, de Ulf Himmelstrand.

ceea ce privește conținutul concepției de modernizare. În viziunea occidentală, calificată de autor ca „naiv înșelătoare și unidimensională”, modernizarea este identică cu difuzarea inovațiilor, văzute în occident ca „tehnologii și organizări”, „spre și în regiunile slab dezvoltate”, evoluția acestora din urmă fiind concepută a avea loc conform modelului occidental, implementându-se instituțiile și valorile acestuia. Pentru sociologii din țările în curs de dezvoltare — și bineînțeles că și pentru unii sociologi occidentali — acest gen de modernizare reprezintă „o dependență neocolonialistă” care sporește „confiscarea bogăției” și a puterii de către elitele locale „occidentalizate” și duce la „agravarea disproporțiilor de clasă socială și etnice, la distrugerea modelelor tradiționale ale moralei sociale”, acestea din urmă fiind înlocuite cu „o fugă frenetică spre slabele resurse disponibile, ceea ce nu poate decât să sărăcească masele”.

Concluzia studiului se înscrie în concepția — ce are tot mai mulți adepți — conform căreia nu mai trebuie să vorbim de „transfer de tehnologie” în folosul țărilor în curs de dezvoltare ci să gândim și să acționăm în vederea progresului acestora, a modernizării lor de la cunoașterea problemelor lor de bază, esențiale, autentice, să căutăm soluții pentru acestea „plecând de la ele”.

Remarcabil pentru problemele abordate, pentru cunoașterea și documentarea ce ne-o mijlocește este studiul privind relațiile de interdependență sistemică între economie și societate⁴.

Autorii acestui studiu pleacă de la constatarea că după cel de al doilea război mondial s-a formulat conceptul de modernizare, concept care a devenit un instrument folosit de științele sociale în analiza căilor și etapelor dezvoltării economiilor naționale, aceste entități suverane și independente ce compun sistemul economic mondial. Astfel, autorii remarcă două etape în ceea ce privește conținutul conceptelor de modernizare — una de început — după cel de al doilea război mondial și alta, cu un conținut critic la adresa acesteia, după anii '60 și mai accentuat din anii '70. Conceptul de modernizare a apărut și și-a cristalizat conținutul în contextul discuțiilor științifice privind modelele teoretice ale schimbării, odată cu concretizarea conținutului procesului trecerii țărilor în curs de dezvoltare de la „comunitate” la „societate”. Țările care și-au dobândit independența după cel de al doilea război mondial sînt preocupate să intre în „lumea modernă”, în care scop tînd să elimine tradițiile care se opun modernizării și să adopte organizarea care să

conducă la „creșterea economică”. Toate acestea au loc în cadrul desfășurării unui „proces global al modernizării”, care cuprinde fapte și fenomene economice, sociale, politice, educative etc.⁵.

Referindu-se la teoria modernizării, autorii desprind unele caracteristici și anume: rolul prioritar ce se atribuie în schimbarea economică și socială determinantelor, factorilor, sociali interni; existența unor manifestări concomitente și contradictorii între valorile tradiționale și cele moderne, integrarea psihosocială a primelor ca o condiție pentru promovarea modernizării, a schimbărilor; subaprecierea locului și rolului condițiilor istorice, a forțelor sociale, a luptei pentru putere, a structurii și funcționării economiei internaționale. Ca o concluzie generală a studiilor de pînă la începutul deceniului 60 privind modernizarea, autorii menționează părerea că „țările se vor asemana din ce în ce mai mult una cu alta, deși se dezvoltă ne-regulat și urmează căi diferite”.

După 1970, teoria modernizării a fost supusă focului criticii, critică ce a cuprins părți ale teoriei sau teoria în întregul ei, cerindu-se renunțarea chiar la conceptul de modernizare, considerat drept un termen abstract, fără corespondență în realitățile vieții sociale, economiile naționale fiind entități cu particularități istorico-sociale specifice. La baza criticilor teoriei modernizării — în opinia autorilor — se află „revoluția anti-colonialistă”, carta statelor independente, dificultățile ce stau în calea modernizării (necesitatea de a lichida unele instituții, dezvoltarea educației de masă etc.) și, dezvoltarea procesului neocolonialist (internacionalizarea crescîndă a capitalului și „un nou sistem internațional al societăților hegemonice și dependente”).

În analiza conținutului procesului modernizării și în critica perspectivelor acestuia s-au formulat două teorii — teoria „convergenței” și teoria „dependenței” ca fiind mai aproape de realitatea proceselor ce caracterizează dezvoltarea economiilor naționale contemporane și raporturile între ele. Ambele teorii au fost la rîndul lor criticate. Teoria

⁴ *Economie et société* de Harry Mahler, Arnaud Sales et Neil Smelser

⁵ Autorii enumără elementele ce formează conținutul procesului global al modernizării, acesta constînd, între altele, din: adoptarea tehnologiei științifice, intrarea agriculturii în circuitul comercial, industrializarea activităților manufacturiere, urbanizarea populației, secularizarea religiei, promovarea sistemelor de educare formală, declinul familiei numeroase, apariția sistemului juridic formal, dezvoltarea noilor forme de mobilizare politică (ex. partidele politice), dezvoltarea unor sisteme complexe de administrare politică, etc.

convergenței pe motivul că „dispariția relațiilor tradiționale” nu implică în mod necesar adoptarea de relații noi, moderne; de asemenea că teoria aceasta nu explică procesele istorice și nici schimbările ce au loc în lumea contemporană. La rindul ei, teoria dependenței este criticată pentru că acordă o importanță prea mică problemei „relațiilor între clasele sociale”, în general și „relațiilor sociale de tip capitalist” în special. Spre deosebire de teoria convergenței, teoria dependenței are o audiență mai largă între economiști, sociologi și politologi, deoarece relevă deficiențele actuale ale diviziunii internaționale a muncii și sugerează măsuri care să ducă la o „restructurare a acesteia într-un spirit mai egalitar” și recunoaște „diferențele structurale dintre țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare”⁶.

Meritul deosebit al acestui studiu constă după părerea noastră — îndeosebi — în faptul că subliniază contextul mondial în care trebuie analizate aceste probleme și că numai în modul acestuia pot și trebuie căutate soluțiile. Fără să vorbească în mod expres, se subînțelege că dezvoltarea țărilor lumii a treia nu poate fi înfăptuită fără o nouă reglementare a raporturilor Nord-Sud, fără instaurarea unei noi ordini economice și politice internaționale. Vorbind de conținutul teoriei dependenței și de critica acestei teorii, autorii subliniază pe drept cuvânt că „diferențele naționale sînt explicate din punctul de vedere al locului lor în relațiile internaționale, între economiile centrale, semi-periferice și periferice”.

În partea a doua a studiului ne sînt prezentate rezultatele unei anchete internaționale în problemă. Din răspunsurile primite

⁶ Din unele elemente — mai de amănunt privind teoria dependenței, așa cum sînt expuse de autorii studiului, rezultă că teoria — formulată cu contribuția mai ales a economiștilor și sociologilor din America Latină — deschide unele perspective în problema controversată a căilor și mijloacelor de modernizare a țărilor în curs de dezvoltare, integrînd-o în contextul sistemului economic mondial. În teoria dependenței se pune accentul „pe natura istorică și structurală a situației subdezvoltării”, se evidențiază că situația de subdezvoltare și „reproducerea ei” este legată de însăși dezvoltarea „capitalismului pe scară mondială”, se recunoaște rolul „dependenței exterioare”, dar mai ales legăturile „asimetrice” dintre „Economiile centrale și economiile periferice”, se definește noțiunea „de domina-re” între economiile naționale, precum și între clasele sociale, relevîndu-se totodată existența „unei convergențe de interese între clasele dominante ale unei țări determinate și clase dominante internaționale”.

de la circa 300 de specialiști în economie și sociologie, etc., autorii fac un tablou al principalelor domenii în care se fac în prezent cercetări sociologice: relația claselor sau grupurilor sociale cu economia, instituțiile, statul în economie, sistemul mondial și economiile naționale, procesul socio-economic și sistemul de indicatori utilizați pentru caracterizarea sa. Din concluzia anchetei rezultă că problematica principală a acestor studii o formează „teoriile privind modernizarea, funcționalismul structural, sistemul mondial”.

Pe parcursul studiului se subliniază locul și rolul concepției marxiste, al literaturii sociologice „neo-marxiste”, „ca izvor pentru alte perspective de schimbare, (modernizare) în special cele care insistă asupra caracterului internațional al capitalismului”.

Un ultim articol pe care-l prezentăm este cel care tratează problema noii sociologii urbane⁷. Autorul remarcă chiar de la începutul studiului său că științele sociale care se ocupă de problemele mediului urban — deci, în principal, sociologia urbană — au cunoscut o dezvoltare foarte puternică, caracterizată ca o „revoluție”, în ultimii ani. În cadrul acestei revoluții se pot distinge două faze: începutul anilor '70 prin critica doctrinelor urbanistice atunci în vigoare, și ulterior — în ultimii ani — prin formarea unei noi doctrine urbane în cadrul căreia se caută soluții la problemele pe care le pune „inegalitatea socială și rasistă” și „deteriorarea orașelor”. Autorul schițează chiar problemele de care — în concepția sa — ar trebui să se ocupe sociologia urbană: problemele „crizei urbane” (protestul social, micșorarea resurselor și a serviciilor urbane, reducerea locurilor de muncă, declinul industriei, schimbările ce au loc în structura populației, urbanizarea și efectele acesteia asupra forței de muncă și a pieții, muncitorii migranți și temporari, polarizarea socioeconomică a orașului și a împrejurimilor, problemele pe care le pune orașelor criza financiară, și altele).

Am prezentat în cele de mai sus — în mod rezumativ desigur — conținutul unora din studiile publicate de Revista Internațională de Științe Sociale, nr. 2 din 1981. Așa cum am mai menționat, întregul număr este deosebit de instructiv prin problemele puse și prin modul de tratare — dincolo de acordul și dezacordul nostru cu punctele de vedere afirmate și argumentate de autori. Ceea ce considerăm ca fiind deosebit de important este că sociologii din România au prilejul — cunoscînd conținutul, pozițiile și punctele de vedere exprimate în studiile publicate — să ia contact cu problematica cercetării și rezultatele

⁷ *La nouvelle sociologie urbaine*, de John Walton.

obținute, în cadrul unora din Comitetele de cercetare ale Asociației Internaționale de Sociologie. Cunoașterea studiilor publicate în revista de care ne ocupăm este implicit, nu numai o cunoaștere efectivă a preocupărilor Comitetelor de Cercetare ale Asociației Inter-

naționale de Sociologie ci și, am putea afirma fără risc de a greși, un contact spiritual cu cele mai importante teme ce formează obiect de preocupare în sociologia contemporană.

Prof. dr. docent Roman Moldovan

„Bulgarian Journal of Sociology”, Vol. 3, 1980

Publicația teoretică, cu apariție anuală a Institutului de Sociologie al Academiei Bulgare de Științe și a Asociației Bulgare de Sociologie, „Bulgarian Journal of Sociology” este editată din anul 1978 în limba engleză. Articolele incluse constituie mai ales o selecție a articolelor prevăzute în revista „Sotsiologicheskie problemi”, precum și în alte reviste științifice din țară.

Studiile selectate prezintă aspecte teoretice și metodologice ale sociologiei, rezultatele unor cercetări de teren, precum și probleme sociologice ale construcției societății socialiste dezvoltate în R. P. Bulgaria.

Revista este coordonată de un colectiv condus de Niko Jahiel, membru corespondent al Academiei Bulgare de Științe, Președintele Asociației Bulgare de Sociologie.

Ultimul număr pe care dorim să-l prezentăm publică studii interesante vizând probleme sociologice ale dezvoltării sociale, ale satului socialist bulgar văzut de sociologi străini, ale tineretului, științei și educației, de metodologie și cunoaștere sociologică.

Având în vedere conținutul deosebit de bogat al acestui număr ne propunem semnala-rea celor mai semnificative.

Studiul pe care-l semnează Niko Jahiel¹ se ocupă de aspecte și particularități ale sociologiei științei. În opinia sa, subiectul major al sociologiei științei rămâne sistemul relațiilor sociale în știință, conceput ca sistem al relațiilor sociale între știință și societate sau între știință și componentele individuale ale sistemului social. Ca sistem social, știința implică o multitudine de relații sociale specifice, guvernate de reguli proprii. Totuși aceste relații nu sunt o sumă mecanică, nu pot exista separat una de alta; mai mult, ele sunt subordonate și operează unitar, ca un sistem integral de relații sociale eterogene.

De cînd consideră relațiile sociale ca un sistem integral și în interconexiunile lor, sociologia științei ocupă un loc privilegiat în rîndul disciplinelor care studiază știința.

Aparatul conceptual folosit de sociologia științei se bazează în mare măsură pe concepțe-

le și categoriile utilizate de materialismul dialectic și istoric adoptînd însă și o parte din conceptele sociologice specifice. Nu s-a ajuns încă la o definiție unanim acceptată a unor categorii fundamentale ca știința și activitatea științifică, știința ca forță nemijlocită de producție, instituționalizarea științei etc. În această direcție mai rămîn multe lucrări care își așteaptă soluția adecvată.

Un aspect insuficient studiat al eroismului, natura sa socială și morală, este abordat de Bojko Mizov și Maxim Mizov². Eroismul este considerat în funcție de determinarea obiectivă și subiectivă care-l motivează. Dezvoltarea socială oferă numeroase condiții obiective favorabile pentru realizarea eroismului la scara maselor. Eroismul este tratat nu numai ca apărare și realizare a valorilor morale înalte, unanim recunoscute, ci și ca manieră de creare a noi valori.

Autorii încearcă să structuralizeze actul eroic din punct de vedere moral. Astfel sînt explorate locul, rolul, scopurile, motivele și intențiile, ca aspecte subiective ce duc la realizarea actului eroic. Printre aspectele obiective sînt citate maniera de realizare, rezultatele și consecințele sale. În încheiere sînt amintite problemele ridicate de risc în actul eroic și influențele pe care le comportă asupra performanțelor.

Haiganoush Silgidjian³ ne prezintă adolescența, treaptă importantă în formarea omului, cu transformări psihologice, în comportare, care determină întreaga strategie a vieții viitoare. Principalele caracteristici ale patternurilor comportamentale sînt orientarea către viitor, proiecția lor către maturizare și găsirea unui loc în sistemul relațiilor sociale. Realizarea omului apare astfel, ca rezultat al interacțiunii între om și societate.

Interesul sociologilor pentru educație este legat de schimbările intervenite în dezvoltarea economică și socială la sfîrșitul sec. XIX (articol semnat de Pepka Bojadjeva)⁴.

¹ *Sociological Problems of Science and Education.*

² *Heroism as a Social and Moral Phenomenon.*

³ *Moulding Patterns of Life in Adolescence.*

⁴ *Sociology of Education — a Special Sociological Theory.*

Istoria sociologiei educației dovedește existența unei tendințe de subestimare a acestei ramuri a cunoașterii, cel puțin din partea sociologilor de meserie. De aceea, studiul sociologic al educației ține în special mai mult de viitor decât de trecut.

Ca teorie sociologică specială, sociologia educației este definită ca reflectare a caracteristicilor obiective ale educației. Preocupările principale ale sociologiei educației se îndreaptă în două direcții: 1. macroprobleme, considerate ca formă a reproducției sociale; 2. microprobleme, ce cuprind analiza sistemului de relații sociale în educație ca instituție socială.

Vassil Prodanov⁵ analizează contradicțiile morale ale omului de știință ca sarcină majoră în studiul valorilor morale în știință.

Autorul deosebește două tipuri de bază: a. valori conectate cu activitatea profesională a omului de știință, cu procesul cognitiv și moral necesar realizării sale adecvate; b. valori conectate cu viața neprofesională și rolul determinant al factorilor sociali în știință. Între aceste tipuri există valorile prin care comunitatea științifică își exercită influența asupra personalității omului de știință.

Relațiile contradictorii dintre știință și societate determină relațiile contradictorii între diferitele tipuri de valori. Pentru perioada actuală sînt caracteristice contradicțiile între interesele personalului științific și interesele sociale într-un anumit tip de cunoaștere; între valoarea unei activități științifice pure și anumite valori ce nu au legătură directă cu activitatea științifică specifică.

Zelma Karaivanova⁶ face o incursiune în trecut, făcînd apel la lucrările unor cercetători, care au studiat condițiile de muncă și viață ale clasei muncitoare din Bulgaria începutului de veac. Sînt citate studii efectuate între 1901—1910, care foloseau de obicei

metoda statistică în cercetare. Valoarea lor constă atât în abundența materialului factual cit și în aplicarea și dezvoltarea unei metodologii sociologice specifice. Tema a fost sugerată de presiunea crescîndă a problemelor sociale din acel timp iar informația obținută intenționa să servească la ameliorarea stării existente.

Krustina Petkova⁷ consideră că apropierea sociologilor și psihologilor sociali de problema recunoașterii juste a activității omului de știință poate fi diferențiată pe trei direcții: a. ignorînd-o; b. ca o reacție, interpretînd-o unilateral; c. încercînd să creeze un pattern complex al sistemului motivațional al omului de știință.

Autoarea încearcă să găsească locul ce revine acestei recunoașteri în motivația activității științifice. Ajunge la concluzia că printre mobilurile oamenilor de știință pe care aceștia le satisfac, se găsesc: realizarea profesională, puterea, creativitate, adorința de cunoaștere, reputația. Recunoașterea se află în corelație pozitivă cu succesul, care la rîndul său este legat de dorința de putere.

Fiecare din mobilurile citate în ierarhia dinamică a structurii motivaționale poate fi dominant la un moment dat, dar nevoia de recunoaștere va rămîne mereu pe primul plan.

Revista mai cuprinde rubrica intitulată „Viața Științifică” în care sînt publicate dări de seamă asupra unor conferințe și simpozioane internaționale, precum și o rubrică destinată recenziilor.

„Bulgarian Journal of Sociology” se dovedește a fi o revistă cu preocupări multiple, interesată de domeniile prioritare ale sociologiei. Conținutul de calitate al studiilor pe care le înmănunchează oferă o măsură suficient de clară despre nivelul ridicat la care a ajuns cercetarea sociologică în Bulgaria.

Dinu Țenovici

⁵ *The Scientist's Moral Contradictions*

⁶ *Surveys of the Working Class in Bulgaria in the 1900 s*

⁷ *Types of Motives for Scientific Activity and the Desire for Recognition.*

Politique étrangère, nr. 3, 1981

Revista „Politique étrangère” este publicația Institutului francez de relații internaționale, apariție trimestrială ce cuprinde studii de politologie axate pe problemele internaționale de stringentă actualitate.

Sumarul numărului 3/1981 al revistei este variat, acoperind o vastă arie tematică. Studiile abordează aspecte majore ale actualității internaționale, aspecte ce se află în atenția politologilor și observatorilor politici.

Studiul lui Helmut Kohl, *R.F.G și Ostpolitik* analizează coordonatele de bază ce definesc în prezent politica Germaniei federale față de țările din răsăritul Europei. În opinia autorului, promovarea politicii constructive față de răsărit presupune pentru R.F.G. menținerea unei poziții ferme în cadrul alianței atlantice și acceptarea acestei politici de către partide și de opinia publică. Politica externă a RFG a fost de la început marcată cu structura

bipolară a arenei internaționale. În acest context, autorul studiului distinge acțiunea a patru factori ce își pun amprenta asupra politicii vest-germane: instabilitatea crescândă a situației internaționale; creșterea numărului de actori de pe scena internațională; discrepanța mereu crescândă dintre natura problemelor internaționale și eficiența mijloacelor necesare pentru rezolvarea lor; internaționalizarea marilor probleme ale vieții contemporane. H. Kohl este de părere că, pe viitor, politica externă a RFG trebuie să se bazeze deopotrivă pe securitate și destindere, aceasta din urmă fiind, în concepția sa, un complement necesar al politicii de securitate, care se bazează pe realizarea echilibrului militar Est—Vest.

În ceea ce privește politica răsăriteană (Ostpolitik), autorul evidențiază faptul că RFG se călăuzește după următoarele imperative: menținerea în cursul anilor '80, a dialogului cu Moscova, Berlinul răsăritean, Varșovia și statele membre ale Tratatului de la Varșovia; realizarea unei baze clare și solide în relațiile cu Uniunea Sovietică. În relațiile cu țările socialiste din Europa, RFG trebuie să ia în considerație diversitatea problemelor politice și economice care interesează aceste țări; respectul față de tratatele internaționale fundamentale în care RFG este parte semnatară și, deci față de angajamentele asumate; angajarea unui dialog serios cu partenerii din Estul Europei astfel încât să se ajungă la rezultate favorabile în relațiile cu aceștia; cooperarea economică, tehnică și științifică cu țările socialiste din Europa pe baze reciproc avantajoase; promovarea unei politici de înțelegere și destindere, punând accentul pe realizarea echilibrului militar atât global cât și la nivel european.

Al doilea studiu care reține atenția este cel al profesorului Stanley Hoffmann intitulat *Europa și Statele Unite între discordie și armonie*. În studiu se face o amplă analiză a situației actuale a relațiilor dintre Statele Unite și țările membre ale NATO în lumina orientărilor administrației Reagan. Stanley Hoffmann este de părere că cea mai mare amenințare ce apasă alianța atlantică în momentul de față o reprezintă tendințele centrifuge cărora le dă naștere situația actuală, situație caracterizată prin încercările Statelor Unite de a-și reafirma rolul de lider. Nu este vorba numai de un simplu dezacord între SUA și Europa Occidentală — apreciază cunoscutul politolog american. La ora actuală, apreciază autorul studiului, Statele Unite se văd puse în fața unei situații destul de dificile din partea aliaților occidentali.

Evoluția contradictorie amenință, după părerea lui Stanley Hoffmann, atât situația din

cadrul NATO cât și pe cea general europeană. Pentru ca SUA să nu dobândească o poziție de lider în Europa Occidentală se impune un mai mare efort din partea acestor state pentru realizarea unor compromisuri politice, a unei integrări strategice și a unor inovații instituționale. La rândul lor, Statele Unite, ar trebui să abandoneze radical înclinația către acțiuni unilaterale. Din partea europenilor se cere o nouă voință de a juca un rol de primă importanță la scară planetară.

Două studii din numărul pe care-l supunem atenției sînt consacrate aspectelor politice și economice care se manifestă în Marea Britanie în ultimii doi ani, de la instalarea guvernului conservator Thatcher: *Experiența Thatcher: ambiții și fapte* de François Bédarida și *Economia Marii Britanii și politica d-nei Thatcher* de Peter M. Oppenheimer.

Primul studiu remarcă faptul că, o dată cu venirea la putere a conservatorilor, primul ministru Margaret Thatcher a lansat o experiență inedită, radical diferită de politica predecesorilor săi, experiență care, pornind de la o filozofie politică și economică neo-conservatoare, își propunea să întărească situația Angliei. Dacă pe plan politic primul ministru Thatcher a reușit poate să-și impună autoritatea, nu același lucru se poate spune despre strategia economică, soldată cu un eșec vizibil. Situației economice actuale a Marii Britanii îi este consacrat dealtfel și amplul studiu al lui Peter M. Oppenheimer. După cum observă autorul, dificultățile economice cu care se confruntă această țară nu sînt specifice numai Marii Britanii, de fapt majoritatea țărilor industrializate fiind confruntată cu fenomene grave de criză (inflație, șomaj, reducere a producției). Marea Britanie însă se află într-o criză mai profundă și mai durabilă care a făcut ca guvernele ce s-au succedat să recurgă la unele soluții radicale.

Rămînînd în zona europeană, reține atenția studiul lui Jonathan Story intitulat *Spania: democrația între paranteze* care face o trecere în revistă a situației politice din Spania în lumina evenimentelor din 1981. Autorul constată, în acest sens, că demisia surprinzătoare a primului ministru Suarez în ianuarie 1981, urmată de lovitura de stat ratată din februarie, au pus în lumină fragilitatea democrației spaniole. În studiu se face o amplă analiză a cauzelor care au generat această situație, subliniindu-se în același timp faptul că încercările de a face față numeroaselor dificultăți economice și politice, regionale sau militare au dus la o redistribuire a priorităților de politică.

Studiul lui René Vermont, *Domnia Pacificului*, supune atenției cititorului problema deplasării centrului de gravitație economică a lumii spre bazinul Oceanului Pacific. Autorul analizează consecințele ce decurg din inter-

dependența crescândă ce există între țările riverane (Japonia, Statele Unite, Australia, Canada), cele nou industrializate (Coreea de Sud, Taiwan, Hong-Kong, Singapore), cele în curs de dezvoltare (Indonezia, Malaezia) aflate în bazinul Pacificului. Sint, de asemenea, analizate potențialul și dinamismul acestei regiuni și sint expuse proiectele de organizare elaborate de japonezi, americani și australieni.

Rămânând în aceeași zonă geografică, reține atenția studiul lui Thai Quang Trung intitulat *Miza cambodgiană în cadrul echilibrului din Asia de Sud Est*. Este prezentată situația politică din această parte a Asiei, interesele antagoniste care se confruntă aici. Autorul este de părere că actualul impas în care se găsește Cambodgia este rezultatul interpătrunderii a trei nivele de contradicții: interne, indochineze și globale.

Un interesant studiu, *De la tribunalul din Nürnberg la tribunalul permanent al popoarelor*, de Edmond Jouve, abordează problema de mare actualitate a creării unor tribunale internaționale având competența să judece crimele de război sau orice alte crime internaționale. Menirea tribunalului permanent al popoarelor este după părerea autorului aceea de a se pronunța asupra „oricărei violări grave și sistematice a drepturilor popoarelor, indiferent dacă acestea sint comise de către state, autoritățile nestatale sau de grupări și organizații private sau, dacă este cazul, asupra responsabilității personale a autorilor acestor violări, pe baza principiilor de la Nürnberg”. Deși nu se poate vorbi încă de un bilanț al activității acestor tribunale,

crearea lor prezintă importanță din punctul de vedere al jurisdicției internaționale. Aceste tribunale dau speranța că „realitatea poate fi schimbată prin acțiunea conștientă a oamenilor”.

La rubrica „Dezbateri” a revistei sint inserate două interesante materiale ce analizează aspectele de mare interes și actualitate din două puncte „fierbinți” ale mapamondului: *Occidentalii și securitatea Golfului*, studiul lui Jonathan Alford și *America Centrală: rațiunile unei crize* de Jean Acqueros și Alain Demonstier.

În sfârșit, se remarcă studiul lui Murray Weidenbaum, președinte al Comitetului consilierilor economici ai Casei Albe, *Programul de redresare economică a președintelui Reagan: principii și aplicare*. Studiul analizează principiile de la care pornește politica economică a administrației Reagan, subliniind accentul ce se pune la ora actuală pe rolul sectorului privat în economie. Cititorului îi este înfățișat un tablou realist al economiei americane, puternic afectată de criză, și care se află în căutarea unor soluții cât mai adecvate pentru revigorarea vieții economice, soluții ce sint analizate și sub aspectul implicațiilor internaționale la care ar putea da naștere.

Revista mai cuprinde numeroase și interesante note de lectură, recenzii ale unor lucrări de specialitate în domenii cum sint: relațiile internaționale, drept internațional, securitate și dezarmare, economie mondială, Orientul Mijlociu, lumea a treia, Europa Occidentală.

Denisa Tontici

American Journal of Sociology, vol. 86, nr. 5—6, 1981

Cunoscuta revistă americană de sociologie publică, în două numere consecutive, mai multe studii de interes comun pentru sociologi și politologi, care evidențiază raporturile de interdependență dintre domeniile lor de referință. Astfel numărul 5 al revistei (martie 1981) publică, sub semnătura lui Randall Collins, profesor de sociologie și membru al Centrului de studii avansate de la Universitatea din Virginia, studiul intitulat *Despre microfundamentele macrosociologiei*. În acest studiu, autorul — cunoscut pentru preocupările lui curente în domeniul sociologiei comparative a științei și al geopoliticii — consideră că macrosociologia este analiza detaliată a ceea ce face, spune și gîndește omul, în fluxul real al experienței momentane. Macrosociologia, în schimb, este analiza pe scară largă și pe termen lung a proceselor sociale, adesea tratate ca entități auto-suficiente cum ar fi: „statul”, „organizația”,

„clasa”, „economia”, „cultura” și „societatea”. Orientarea pe care sociologul american vrea să o fundamenteze este mai promițătoare pentru dezvoltarea sociologiei ca știință empirică, ea nefiind o analiză fenomenologică a conceptelor ci o concepție valorizînd importanța cercetării empirice detaliate. Această microanaliză detaliată oferă multiple contribuții în domeniul sociologiei. Una dintre ele constă în a da un puternic impuls cercetării spre reproducerea tuturor fenomenelor în combinații de microevenimente. O strategie a microreproducerii relevă realitățile empirice ale structurilor sociale ca modele ale micro acțiunii repetitive. Microreproducerea oferă astfel, o imagine a nivelelor complexe de abstracție implicate în explicațiile cauzale.

O altă contribuție a macrosociologiei actuale constă în sublinierea faptului că microcomportamentul real de fiecare zi nu urmează

modelele raționale ale cunoașterii și ale luării deciziei. Interacțiunea socială depinde de înțelegerile tacite, iar convențiile nu pot explica ceea ce este luat drept bun. Aceasta înseamnă că explicațiile în termeni de norme, reguli și roluri trebuie să fie abandonate, iar orice model de schimbare socială trebuie să fie considerabil modificat. Această concepție implică vaste devieri de la tradițiile sociologice pozitiviste care nu au avut un prea mare succes în avansarea principiilor explicative, deoarece ele au operat cu un model incorect al actorului. După opinia autorului, ar fi nevoie de un micromecanism care să poată explica acțiunile repetitive ce determină structura socială, astfel încât interacțiunile și cunoașterea lor auxiliară să se bazeze pe fundamente necognitive.

Numărul 6 (mai 1981) al revistei publică un set de studii dedicate problematicei puterii. Studiile sînt semnate de Peter V. Mardsen, profesor asistent de sociologie la Universitatea din Carolina de Nord la Chapel Hill; W. Russell Neuman, profesor asistent de știință politică la Massachusetts Institute of Technology; Lawrence A. Scaff, profesor asociat de știință politică la Universitatea din Arizona; William G. Roy, profesor asistent de sociologie la Universitatea California, Los Angeles; Jacques Delacroix, senior asociat al Asociațiilor pentru studiul Societății, Economiei și Comerțului; Charles C. Ragin, profesor asistent de sociologie la Universitatea Indiana; Larry Isaac, lector de sociologie la Universitatea de stat din Florida și William R. Kelly, profesor universitar angajat temporar la Departamentul de sociologie și cercetător temporar la Centrul de cercetare a Populației, Universitatea din Texas, Austin.

Studiul lui W. Russell Neuman, *Diferențiere și integrare: două dimensiuni ale gândirii politice*, vizează probleme generale ale rolului opiniei publice în procesul democratic. Diferențierea conceptuală operată de autor se referă mai ales la numărul de elemente discrete ale informației politice pe care indivizii le întrebunțează în evaluarea problemelor politice. În contrast cu indicii cunoașterii politice întrebunțate de obicei mai mult în manuale, acest gen de evaluare corespunde mai strict cunoașterii utilizate. Integrarea conceptuală este definită de autor ca o organizare explicită și spontană a ideilor, iar informația — în termeni de constructe abstracte sau ideologice — reprezintă o extindere a cercetării nivelelor gândirii ideologice a maselor. Aceste două dimensiuni ale procesului de informare politică se evidențiază în urma aplicării unei analize de conținut asupra interviurilor în profunzime reproduse de autor.

Analizele relevă variații substanțiale în modul în care cetățenii leagă condițiile vieților lor particulare de cele ale celorlalți cetățeni și de autoritățile politice. Așa cum era de așteptat, educația joacă un rol central în explicarea acestor modele, existind însă, unele interacțiuni surprinzătoare între educație și modelele gândirii politice. Rezultatele acestui studiu indică că variația în diferențierea conceptuală și în integrare este măsurabilă și că aceste două dimensiuni ale organizării cognitive au o origine unică și exercită, totodată, efecte asupra opiniilor politice și comportamentului.

Studiul lui Peter V. Mardsen, *Introducerea procedurilor de influență în cadrul unui sistem de decizii colective*, modifică și extinde modelul procesului de elaborare a deciziilor colective propus de J. Coleman în lucrarea *The Mathematics of Collective Action*, prin introducerea unui procedeu în care interesele exprimate de actori pot fi influențate de cele ale altor actori. După incorporarea acestui procedeu la nivel individual, în cadrul modelului lui Coleman, sînt cercetate efectele lui, la nivelul sistemului, prin compararea rezultatelor produse de modelul modificat cu cele produse de modelul original. Analiza datelor artificiale indică că natura și mărimea efectelor la nivelul sistemului sînt condiționate de: a. modelul diferențierii urmărite în rețeaua de influență; b. gradul de centralizare a rețelei de influență. Depinzînd de aceste aspecte, efectele procesului de influențare a luării deciziei colective pot fi: 1. o scădere a mobilizării de resurse la nivelul sistemului; 2. o creștere în nivelul consensului aparent asupra deciziilor colective; 3. o tendință existentă în deciziile colective, în favoarea intereselor actorilor localizați în centrul rețelei de influență.

Un alt studiu publicat în revistă este cel semnat de Lawrence A. Scaff, intitulat *Max Weber și Robert Michels*, care analizează relația intelectuală dintre Weber și Michels. Bazîndu-se pe lucrările publicate și pe corespondența nepublicată, autorul subliniază amploarea și natura influenței exercitate de Weber asupra cercetărilor lui Michels în cadrul sociologiei partidelor și organizațiilor. La început ca sindicalist, și apoi ca marxist renegat, Michels și-a construit perspectiva sa critică sub influența lui Weber. Analiza „structurală” și sociologică din opera sa majoră, *Political Parties*, a fost realizată cu ajutorul categoriilor și normelor științei sociale weberiene. Totuși, a apărut un dezacord substanțial cu privire la „problematica” centrală a teoriei sociale moderne: pentru Michels existau „democrații”, pentru Weber „dominația”. Acest dezacord se menține și în interpretările lor diferite cu privire la fenomenul organizațional.

Sotsiologhiceskie Issledovaniia, nr. 4, 1981

Fondată în 1974, revista sovietică „Cercetări sociologice” apare de patru ori pe an avînd ca rubrici principale: „Probleme teoretice și metodologice”; „Probleme ale dezvoltării științei sociologice”; „Probleme sociologice ale activității politico-educative”; Cercetarea aplicativă; „Fapte, comentarii, note”.

În nr. 4/1981 semnalăm studiul lui L. L. Ribakovski, *Despre migrația populației în U.R.S.S.*, dedicat actualelor probleme ale reglementării proceselor migratorii în U.R.S.S. și metodelor de elaborare a unei politici migraționale. Autorul consideră factorii care influențează migrația populației, generalizează materialele cercetărilor sociologice și fundamentează posibilitățile (căile) unei perfecționări viitoare a acestora.

A. V. Dimitriev și M. N. Mijevici încearcă să releve, pe baza studierii experienței limitării creșterii marilor orașe în URSS, în studiul *Urbanizarea socialistă și limitele creșterii marilor orașe*, cauzele eficienței inadecvate a acestei politici și să definească influența unor măsuri adecvate asupra evoluției sistemului de reglementare în ansamblu. Autorii ajung la concluzia că politica de limitare a creșterii marilor orașe este în concordanță cu tendințele fundamentale ale dezvoltării producției și ordinii (organizării) în socialism.

Articolul lui V. I. Staroverov, *Sociologia satului — obiect, subiect de studiu și obiective*, analizează diferitele abordări ale definiției satului ca obiect al cercetărilor sociologice și examinează unele probleme ale teoriei specializate în această sferă a științelor sociale. Autorul schițează definițiile principalelor concepte ale sociologiei satului.